

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2023.04.003>

УДК 347.72+330.342.2

О.О. ГАВРИЛЮК, канд. юрид. наук, старший науковий співробітник
відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна
(orcid.org/0000-0001-6925-7793)

В.А. УСТИМЕНКО, чл.-кор. Національної академії наук України,
чл.-кор. Національної академії правових наук України, д-р юрид. наук, проф., директор
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна
(orcid.org/0000-0002-1094-422X)

В.А. ФІЛАТОВ, директор Департаменту з питань банкрутства
Міністерство юстиції України, м. Київ, Україна
(orcid.org/0000-0005-2566-7172)

І.М. ПАРАСІЙ-ВЕРГУНЕНКО, д-р екон. наук, проф.,
професор кафедри фінансового аналізу та аудиту
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна
(orcid.org/0000-0001-6506-6965)

В.М. МАХІНЧУК, д-р юрид. наук, проф., заступник директора з наукової роботи
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України, м. Київ, Україна
(orcid.org/0000-0003-4360-0287)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВА НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Ключові слова: банкрутство, неплатоспроможність, неспроможність, економічний аналіз права, ефективність права неплатоспроможності.

Розглянуто міждисциплінарні підходи оцінки ефективності права неплатоспроможності в Україні. Запропоновано сім показників визначення економічної ефективності права неплатоспроможності України: 1) коефіцієнт повернення коштів; 2) час розгляду справ; 3) індекс відновлення платоспроможності; 4) індекс динаміки кількості справ про банкрутство (неплатоспроможність); 5) індекс бізнес-клімату; 6) індекс політики неплатоспроможності щодо мікро-, малих та середніх підприємств (ММСП); 7) індекс передбачуваності правозастосування. Запропонований методологічний підхід надає можливість оцінити ефективність формування та реалізації державної політики з питань банкрутства.

Цитування: Гаврилюк О.О., Устименко В.А., Філатов В.А., Парасій-Вергуненко І.М., Махінчук В.М. Методологічні підходи до визначення економічної ефективності права неплатоспроможності. *Економіка та право*. 2023. № 4. С. 3—21. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2023.04.003>

Вступ. Право неплатоспроможності є важливою частиною правової системи будь-якої країни. Воно виконує подвійну функцію: відновлення платоспроможності боржника та прибирання з ринку неефективних суб'єктів господарювання. Від ефективності права неплатоспроможності залежить інвестиційна привабливість країни та її економічне зростання. Саме тому міжнародні економічні організації проводять оцінювання національних механізмів неплатоспроможності, застосовуючи різні підходи до визначення та оцінки критеріїв ефективності. Попри наявність індикатора неплатоспроможності, розробленого Організацією економічного співробітництва та розвитку (далі ОЕСР), саме міжнародний рейтинг *Doing Business* від Світового банку став передумовою реформи законодавства з банкрутства в Україні.

Потрібно зауважити, що кожен підхід до оцінювання ефективності цієї галузі права містить свої переваги та недоліки стосовно точності й об'єктивності, а фінальні оцінки можуть бути викривлені через упередженість укладачів, що власне, і стало причиною скасування рейтингу *Doing Business* з 2021 р.

Для України аспект оцінювання ефективності законодавства про неплатоспроможність є актуальним з огляду на важливість цього інституту для забезпечення ефективності економіки держави у воєнний та повоєнний час, визначення напрямів удосконалення правового регулювання, зокрема у рамках наближення законодавства України до *acquis* Європейського Союзу (далі ЄС).

Вказане актуалізує необхідність вироблення певних критеріїв, за якими можна буде оцінювати доцільність законодавчих змін для підвищення ефективності під час їхнього застосування для всіх учасників процедури відновлення платоспроможності або банкрутства, інвестиційної привабливості та макроекономічної ситуації в державі.

У статті буде здійснено аналіз різних аспектів ефективності правових механізмів неплатоспроможності з використанням методології економічного аналізу права, яка до цього часу в Україні отримала недостатню увагу в емпіричних дослідженнях і законопроектній роботі. Висновки дослідження стануть важливим внеском у сприяння ефективного регулювання відновлення платоспроможності боржників

та упередження їх банкрутства, стимулювати економічне зростання та гармонізацію законодавства України зі стандартами ЄС.

Аналіз досліджень і публікацій. Існує низка робіт, присвячених тематиці статті, учених із різних регіонів, галузей права, економістів і навіть філософів. За визначенням О.М. Бірюкова, неспроможність виконати власні майнові зобов'язання за своєю природою має економічний і правовий аспекти [1, с. 18], відповідно метою конкурсного права є передусім відновлення платоспроможності боржника, а у разі неможливості відновлення — визнання його банкрутом [1, с. 21]. Натомість, за словами спікера судової палати для розгляду справ про банкрутство Верховного Суду С.В. Жукова, метою Кодексу України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII (далі КУзПБ) є не відновлення платоспроможності боржника, а захист кредиторів [2]. Така полеміка, як вважає Р. Познер, є традиційною для юристів. Натомість економісти не стають на будь-яку сторону, вони виступають винятково за ефективність, через що мету права Р. Познер розглядає через призму економіки [3, с. 42, 43, 46].

Досліджуючи методологічні питання права та економіки, В.В. Джузь [4] і О.А. Воловик [5], О.В. Палагін і О.М. Кураєв [6] зазначали, що ключовою проблемою впровадження міждисциплінарного методу дослідження є переосмислення понятійного апарату та співвідношення парадигм різних дисциплін. Проблема впровадження міждисциплінарного (екстерналістського) підходу в сучасній науці і практиці правозастосування країн пострадянського простору, як зауважує О.А. Воловик, посилюється традиційним концептуально-нормативним формалізмом.

З метою зняття бар'єрів дисциплінарності (інтерналізму), О.М. Петрук і Н.Г. Виговська [7] запропонували застосування синергетичного підходу як міждисциплінарного методу дослідження у сфері права та економіки. У доповнення цієї пропозиції К.В. Чурікова і А.І. Кіссе зазначають, що синергетика, будучи наукою про процеси розвитку і самоорганізації складних систем довільної природи, наслідуює і розвиває універсальні, міждисциплінарні підходи своїх попередниць: тектології А.А. Богданова, загальної теорії систем Л. фон Берталанфі, кібернетики Н. Вінера [8, с. 136—137].

Н.Б. Пацурія [9], В.В. Джуль і О.В. Воловик [5, с. 90] сходяться у висновках, що таким синергетичним підходом у сферах права та економіки є метод неінституційної (нової інституціональної) економічної теорії, що характеризується застосуванням міждисциплінарних підходів до економічних явищ із залученням багатьох суспільних наук: соціології, антропології, права тощо. Саме на методологічних засадах нової інституціональної економічної теорії і сформувався економічний аналіз права [5, с. 130].

І.В. Минчинська, досліджуючи економічну складову неплатоспроможності, звернула увагу, що серед процедур банкрутства значно переважають ліквідаційні процедури, що вказує на відсутність дієвих механізмів відновлення платоспроможності підприємств [10, с. 5]. Також вона зазначала, що запобігання банкрутства обумовлено і юридичними і економічними факторами [10, с. 214—215], та запропонувала оцінювати результативність превентивного державного регулювання банкрутства підприємств на основі відповідних індикаторів бізнес-середовища [10, с. 105]. Відновлення платоспроможності, економічну модель банкрутства в контексті адаптації польського законодавства до права ЄС досліджували Р. Staszkiwicz, S. Morawska [11], Р. Banasik, М. Godlewska та Р. Kędzierski [12].

Загалом, за результатами аналізу електронного каталогу Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, станом на поточний 2023 р. було виявлено 65 кандидатських і докторських дисертацій за тематичним напрямом «банкрутство (неплатоспроможність)», з яких 41 дисертація з юридичних наук, 22 дисертації з економічних наук; по одній — з технічних наук і наук з державного управління. Кількість досліджень з юридичних наук складає приблизно 63 %, економічних наук — 34 % від загальної кількості дисертаційних досліджень. Відмінність майже вдвічі. Це свідчить, що для національної науки неплатоспроможність лежить переважно у правовій площині, хоча і не виключається роль економіки у цій сфері.

Попри певну наявність теоретико-практичних досліджень з економіки і права, поза увагою дослідників залишається прикладне застосування методології економічного аналізу права — для розробки економіко-правових метрик (показників, індикаторів, коефіцієнтів) ефективності права неплатоспроможності.

Недоліком зовнішніх (міжнародних) рейтингових методик оцінки ефективності національного законодавства з відновлення неплатоспроможності або банкрутства є те що вони не вважаються джерелом права України з відповідними наслідками. Ця проблема кореспондує з проблемою відсутності методики постзаконодавчого контролю. У зв'язку з чим постає необхідність у розробці внутрішніх (національних) індикаторів оцінки ефективності правового регулювання, зокрема у сфері права неплатоспроможності. Розробка і нормативне закріплення системи індикаторів в рамках оцінки ефективності права неплатоспроможності сприятиме впровадженню подальших економічних реформ.

Метою статті є обґрунтування нових прикладних підходів до визначення моніторингових індикаторів ефективності права неплатоспроможності для оцінки впливу правового регулювання на суспільство, бізнес і економіку.

Методи. Методологія статті базується на комплексному аналізі та інтеграції різноманітних підходів, які допомагають зрозуміти складність проблеми ефективності права неплатоспроможності в Україні. Основними методами, що використовуються в дослідженні, є:

Порівняльний аналіз. Застосування порівняльного аналізу дає змогу оцінити різні підходи до правового регулювання неплатоспроможності в різних країнах та виокремити найефективніші практики. Це допомагає зрозуміти переваги та недоліки наявних систем і використовувати їх для вдосконалення власної моделі правового регулювання.

Емпіричні методи. Для дослідження ефективності права неплатоспроможності в Україні застосовуються емпіричні методи, такі як аналіз статистичних даних та інтерв'ю з фахівцями. Це дає можливість отримати об'єктивні дані про реальний стан речей і взаємодію правового регулювання з економічним середовищем.

Аналіз та синтез у поєднанні з прийомами елімінування. Застосування методів аналізу і синтезу допомагає зіставити окремі факти і закономірності, встановити причинно-наслідкові зв'язки, щоб зробити загальний висновок про ефективність правового регулювання. У поєднанні з прийомами елімінування, формування кожного індикатора здійснюється через виключення всіх інших факторів, крім одного, що дає змогу визначити вплив кожного фак-

тора на величину досліджуваного показника окремо.

Методологія економічного аналізу права у поєднанні з відносними величинами і коефіцієнтним аналізом. Застосування методології економічного аналізу права дає можливість вивчити взаємозв'язок правових і економічних аспектів настання неплатоспроможності. Відносні величини формують числові значення, що вказують на відношення або співвідношення між двома чи більше кількісними характеристиками в межах певного індикатора, які можуть бути відсотками, коефіцієнтами, пропорціями тощо. Коефіцієнтний аналіз — це метод оцінки рішень або політик, де порівнюються такі співвідношення з метою виявлення альтернативної взаємозалежності. Економічний аналіз права формує гіпотезу взаємовпливу правових і економічних чинників неплатоспроможності, а метод відносних величин і коефіцієнтний аналіз надають прикладні інструменти для оцінки такої гіпотези.

У результаті використання цих методів проведене дослідження допомагає науково обґрунтувати методологічні підходи до аналізу ефективності права неплатоспроможності в Україні і розробити моніторингові індикатори, що можуть бути в подальшому використані на практиці.

Результати дослідження. «Банкрутство», «неспроможність», «неплатоспроможність», чим пояснюється вибір останнього поняття у темі статті? Відповідь на це запитання традиційно лежить у порівняльному аналізі змісту дефініцій офіційної й академічної доктрин права з обґрунтуванням певного вибору на основі експертної думки авторів дослідження. Такий методологічний підхід зумовлений панівною в Україні позитивістською методологією правового регулювання (правотворчості і правосуддя), для якого ефективність визначається через оцінку повноти форми, змісту, структури певного правового явища, тобто коли право оцінюється інструментами права (інтерналістський підхід). Натомість за екстерналістського підходу ефективність цього правового інституту оцінюється через призму кінцевого результату правового регулювання в економічній площині: вплив на суспільство, бізнес, економіку (ВВП). Тобто критерієм вибору є ефективність цього правового інституту у між-

дисциплінарному значенні, що відповідає наведені вище висновками Р. Познера. В офіційних джерелах інформації, розмішених на сайтах Міністерства юстиції України, Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції України, Верховної Ради України, у перекладі Директиви ЄС 2019/1023 «Про рамки превентивної реструктуризації, списання боргу та дискваліфікацію, а також заходи для підвищення ефективності процедур, пов'язаних із реструктуризацією, неплатоспроможністю та списанням боргу», також уживається термін «неплатоспроможність» [13—15]. У другій, прикладній частині цього дослідження ми детальніше зупинимось на методології оцінки ефективності права неплатоспроможності. З урахуванням наведених зауважень, не вдаючись до детального аналізу підходів до визначення їхнього змісту, поняття «банкрутство», «неспроможність» і «неплатоспроможність» уживаються як рівнозначні.

Диференціація систем правового регулювання неплатоспроможності здійснюється на основі критерію мети законодавства, що дозволяє виявити їх основні типи: «продебіторську», яка визначає пріоритетними інтереси боржника, та «прокредиторську», коли захищаються інтереси кредитора. Отже, відмінності у зазначених моделях державного регулювання неплатоспроможності полягають у відданні переваги в процедурах банкрутства боржнику або кредиторам, виходячи з того, що кредитори зацікавлені у швидкому поверненні заборгованості від боржника, то прокредиторська модель регулювання неплатоспроможності не буде сприяти використанню відносно неплатоспроможного боржника реорганізаційних процедур (досудової та судової санації). Проте кредитори мають право на відшкодування в повному обсязі сум заборгованості, і прокредиторська модель державного регулювання спрямована передусім на забезпечення цього [10, с. 152—153].

Критеріями визначення моделі державного регулювання неплатоспроможності є:

- співвідношення інтересів забезпечених та незабезпечених кредиторів (послідовність задоволення вимог кредиторів);
- законодавчо визначені механізми, що дозволяють бізнесу боржника вижити та зберегти робочі місця, незалежно від того, чи перейде він до іншого власника чи ні;

Рис. 1. Моделі державного регулювання неплатоспроможності в Україні (1992—2023)
Джерело: побудовано авторами на основі [10, с. 168].

- можливість збереження боржником управління та можливості ведення переговорів з кредиторами під час процедур банкрутства [10, с. 152—154].

Метою інституту неплатоспроможності є досягнення таких макроекономічних цілей: забезпечення економічної стабільності, ефективності функціонування економіки (для США і Великої Британії) й оздоровлення економіки (для Німеччини). Натомість інститут неплатоспроможності в Україні має винятково мікроекономічні цілі без їх взаємозв'язку із забезпеченням ефективних антикризових заходів щодо оздоровлення економіки України [10, с. 155—156], що вказує на використання в Україні банкрутства-інструменту, а не банкрутства-інституту під час вирішення проблеми неплатоспроможності та банкрутства вітчизняних підприємств [10, с. 170].

Традиційно в Україні виділяють чотири законодавчі реформи неплатоспроможності, у розрізі яких наведемо узагальнену оцінку моделі державного регулювання неплатоспроможності в Україні протягом усіх років його функціонування [10, с. 168] (рис. 1).

І.В. Минчинська, із посиланням на дослідження *VoxEU.org* 2016 р., відзначає, що на сьогодні у більшості країн ЄС переважає продебіторське спрямування законодавства про неплатоспроможність внаслідок змін, які відбулись у національних законодавствах розвинених країн у даній сфері за останні 15—20 років. Так, після 2003 р. третина країн — членів ЄС переглянули національні законодавства в сфері регулювання неплатоспро-

можності в бік переходу від переважного використання ліквідаційних процедур до реорганізаційних. Навіть у таких країнах, як Велика Британія та Німеччина, де законодавство про неплатоспроможність історично мало прокредиторське спрямування, були внесені зміни до нормативно-правових актів, спрямовані на відновлення бізнесу боржника, зокрема, в Німеччині після введення в дію (з 01.01.1999 р.) Закону від 18.10.1994 № 70 «*Insolvenzordnung (InsO)*» модель державного регулювання неплатоспроможності була змінена на продебіторську [10, с. 150].

У законодавстві про неплатоспроможність держав-членів є зростання тенденції превентивних рішень, що надає перевагу підходам, які, на відміну від традиційного підходу до ліквідації підприємства, що перебуває у фінансових труднощах, мають на меті відновлення його здорового стану або хоча б збереження тих його підрозділів, які ще є економічно життєздатними.

Такий підхід, серед інших переваг для економіки, часто допомагає зберегти робочі місця або зменшити втрату робочих місць.

Тож варто відзначити роль Директиви (ЄС) 2019/1023 Європейського Парламенту та Ради від 20.06.2019 про засади превентивної реструктуризації, про погашення боргів та позбавлення прав, а також про заходи щодо підвищення ефективності процедур, які стосуються реструктуризації, банкрутства та погашення боргів. Зміст Директиви впроваджує збалансований підхід щодо захисту прав кредиторів і боржників з акцентом на відновлення пла-

тоспроможності через упровадження концепції надання другого шансу боржнику. Концепція другого шансу має логічне пояснення. Оскільки вартість бізнесу не дорівнює сумі вартості його окремих активів, тому вартість діючого бізнесу об'єктивно вища за вартість матеріального активу або їх сукупності у разі ліквідації [10, с. 172]. Подібні висновки наведені також 2016 р. економічним департаментом Організації економічного співробітництва та розвитку [16, с. 10, 12, 29].

Щодо імплементації Україною Директиви, Міністерство юстиції України зазначило, що у III кварталі 2023 р. запланована робота з удосконалення процедур банкрутства юридичних осіб (корпоративного банкрутства) та фізичних осіб (індивідуального банкрутства) шляхом підготовки законодавства, яке дозволяє юридичним та фізичним особам повне погашення боргу відповідно до основних принципів Директиви [17].

Для оцінки ефективності імплементації зазначеної Директиви Європейська комісія створила зведені індекси зручності законодавства з неплатоспроможності для підприємців і легкості другого шансу для 26 країн. Сприятливість законодавства про неплатоспроможність для підприємців стосується таких чинників:

- надають суди перевагу боржникам чи кредиторам;
  - тривалість плану погашення боргу;
  - чи є план погашення боргу частиною судових процедур;
  - чи існує розподіл судових і адміністративних функцій;
  - чи існують комітети кредиторів;
  - середній час процедур неплатоспроможності;
  - винятки, що захищають неплатоспроможного підприємця (житловий будинок, певний відсоток мінімального доходу);
  - нефінансові наслідки (наприклад, позбавлення права обіймати державні посади або виконувати функції, які вимагають здійснення фінансового контролю).
- Легкість другого шансу після неплатоспроможності має такі індекси:
- різниця в ставленні до чесних і шахрайських підприємців;
  - наявність спеціальних процедур для малих та середніх підприємств;
  - можливість і час звільнення;

- можливість автоматичного звільнення, тобто без судового рішення;
- тривалість збереження негативної кредитної оцінки;
- можливість видалення з кредитної бази даних після списання боргів [16, с. 31 п. 73].

З метою узагальнення найважливіших характеристик систем неплатоспроможності для перерозподілу ресурсів і зростання продуктивності 2016 р. ОЕСР запровадила індикатор неплатоспроможності, який було оновлено 2022 р., зараз він охоплює 45 країн, зокрема всіх членів ОЕСР та Європейського Союзу [18]. Сукупний індикатор неплатоспроможності (Інсол-13) містить чотири блоки із 13 показників, а саме:

- A. Ставлення до підприємців-боржників
  1. Строк звільнення від боргів.
  2. Пільги.
- B. Запобігання та впорядкування
  3. Механізми раннього попередження.
  4. Досудові процедури.
  5. Спеціальні процедури неплатоспроможності для малих та середніх підприємств.
- C. Інструменти реструктуризації
  6. Здатність кредитора ініціювати реструктуризацію.
  7. Наявність і тривалість мораторію на задоволення вимог кредиторів.
  8. Можливість і пріоритетність нового фінансування.
  9. Можливість «примусу» (*cram-down*) незгодних кредиторів.
  10. Ставлення до керівництва під час реструктуризації.
- D. Інші фактори
  11. Ступінь залученості суду.
  12. Різниця між чесними та шахрайськими банкрутами.
  13. Права працівників.

Індикатор неплатоспроможності ОЕСР спочатку був розроблений як частина проекту Департаменту економіки щодо політики виходу з ринку та зростання продуктивності. Він базується на опитуванні про режими неплатоспроможності, проведеному у 46 країнах у квітні 2016 р. Вибір запитань і відповідна структура показників мотивовані у робочому документі *Adalet-McGowan* та *Andrews* (2016), який пропонує стратегію отримання показників політики, що відображають відмінності між країнами в ключових характеристиках режимів корпоративної та фізичної неплато-

спроможності. Ці показники використовувались в таких аналізах: *Adalet-McGowan, Andrews and Millot* (2017) і *Andrews and Petroulakis* (2017), які надають емпіричні докази зв'язку між режимами неплатоспроможності й зростанням продуктивності.

А проте для детального аналізу правових режимів неплатоспроможності, як було зазначено у висновку ОЕСР, потрібні відповідні індикатори режимів неплатоспроможності, які б ефективно відображали ключові характеристики, що мають значення для результатів продуктивності такого правового регулювання [19, с. 32, п. 75].

У загальному уявленні під ефективністю в економіці розуміють певну віддачу від понесених витрат, тобто ефективність характеризується співвідношенням отриманого результату і витрат, понесених для отримання цього результату. В юриспруденції під ефективністю закону як складової частини права слід розуміти співвідношення між фактичним результатом їх дії й тими соціальними цілями, для досягнення яких ці норми права були ухвалені [20, 21]. Низька ефективність правового забезпечення процедур неплатоспроможності в Україні стала підставою для реформи права неплатоспроможності та ухвалення КУзПБ, що підкреслено у пояснювальній записці до проекту кодексу. Водночас ефективність процедур неплатоспроможності пов'язувалась із показником «Врегулювання неплатоспроможності» за даними міжнародного рейтингу Світового банку «*Doing Business 2018*». Право неплатоспроможності, як вже зазначалось, має подвійну мету: відновлення і ліквідація. В Україні переважна більшість (майже 85 %) судових справ щодо вирішення неплатоспроможності завершуються ліквідацією бізнесу [10], отже, 15 % судових справ завершується відновленням платоспроможності. Проте Директивою (ЄС) 2019/1023 перенесено акцент на відновлення платоспроможності бізнесу. Варто відзначити, що рівень відновлення в Польщі становить 20 %, у США — 30, у деяких інших країнах цей показник досягає 36 % [11, 22]. Ці приклади повертають нас до питання національних інструментів моніторингу динаміки співвідношення відновлення і ліквідації у судових процедурах.

Оцінка ефективності права через призму економіки і кінцевого результату не нова і від-

повідає базовій концепції економіки, де економіка є базисом, а право — надбудовою. Щодо погляду на юриспруденцію у міждисциплінарному ключі, то завдання юриспруденції полягає в накопиченні методологічних напрацювань і знань економічної теорії тією мірою, якою можна ефективно застосувати їх на практиці. Озброївшись таким методологічним інструментарієм, можна краще оцінити перспективи впливу правових реформ на економічні реалії. Результати такої методології, за словами Н.Б. Пацурії, можуть позитивно впливати як на внутрішню, так і на зовнішньоекономічну політику України, її інтеграцію з ЄС і виконання Угоди про асоціацію між Україною і ЄС від 27.06.2014 [9].

Однак оцінка ефективності права неплатоспроможності не менш важлива і для внутрішньої політики щодо ефективності законодавчої, виконавчої і судової влади у досягненні соціально-економічних цілей, зокрема цілей постзаконодавчого контролю. Так, відповідно до положень Закону України від 24.08.2023 № 3354-IX «Про правотворчу діяльність», законодавча, виконавча і судова гілки влади здійснюють правовий моніторинг [23]. Ідеологічною основою для розробки методики такого моніторингу слугувала система індикаторів ефективності права неплатоспроможності з методології рейтингу *Doing Business*, зміст якої відображає економіко-правові підходи оцінки ефективності процедур неплатоспроможності. Для кращого унаочення, наше дослідження почнемо з порівняння індикаторів неплатоспроможності за методологією Світового банку рейтингу *Doing Business* і запропонованих нами у цьому дослідженні (рис. 2).

Оскільки методологія індикаторів заснована на офіційних статистичних даних з державних реєстрів, варто врахувати певні зауваження. Так, до запровадження автоматизованої системи «Банкрутство та неплатоспроможність», за допомогою якої забезпечуватиметься доступ до інформації про боржника та подання арбітражними керуючими обов'язкових відомостей (інформації) для їх розкриття та оновлення й обов'язкових відомостей (інформації), необхідних для ведення Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, згідно з наказом Міністерства юстиції України від 18.02.2020 № 593/5 «Про порядок подання арбітражними

Показники з рейтингу <i>Doing Business</i> щодо неплатоспроможності	Запропоновані показники ефективності неплатоспроможності
<p>Коефіцієнт повернення коштів (центів за долар)</p> <p>Час (у роках)</p> <p>Вартість (% від вартості об'єкта нерухомості)</p> <p>Кінцевий результат процесу (0 балів, якщо активи підприємства продаються частинами, і 1 бал, якщо підприємство продовжує функціонувати)</p> <p>Індекс ефективності нормативно-правової бази (0—16)</p>	<p>Коефіцієнт повернення коштів</p> <p>Час розгляду справ</p> <p>Індекс відновлення платоспроможності</p> <p>Індекс динаміки кількості справ про банкрутство (неплатоспроможність)</p> <p>Індекс бізнес-клімату</p> <p>Індекс політики неплатоспроможності щодо мікро-, малих та середніх підприємств</p> <p>Індекс передбачуваності правозастосування</p>

Рис. 2. Індикатори неплатоспроможності
Джерело: побудовано авторами.

керуючими обов'язкових відомостей (інформації)» (із змінами), подання обов'язкових відомостей (інформації) арбітражними керуючими здійснюється в порядку, строки та за формами, встановленими наказом Міністерства юстиції України від 18.01.2013 № 130/5 «Про порядок подання арбітражними керуючими (розпорядниками майна, керуючими санацією, ліквідаторами) обов'язкових відомостей (інформації)» (із змінами), шляхом подання встановлених форм обов'язкових відомостей (інформації) через Систему електронної звітності арбітражних керуючих. Автоматизовану систему «Банкрутство та неплатоспроможність» має бути введено в експлуатацію до 01.12.2023. З дня введення автоматизованої системи в експлуатацію подання арбітражними керуючими обов'язкових відомостей (інформації) здійснюватиметься за згаданим вище наказом № 593/5, яким змінюються, доповнюються деякі з форм звітності і їх наповнення, але логіка і сутність звітності не зміниться.

Водночас через військову агресію російської федерації проти України з 24.02.2022 державним підприємством «Національні інформаційні системи» тимчасово призупинено роботу Єдиних та Державних реєстрів Міністерства юстиції України, створення та забезпечення функціонування яких належить до компетенції Міністерства юстиції України, зокрема Єдиного реєстру підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство, та Єдиного реєстру арбітражних керуючих України. Таке рішення ухвалено з метою недо-

пущення будь-яких несанкціонованих дій з інформацією, яка міститься в цих реєстрах.

Отже, на сьогодні відсутня технічна можливість подання арбітражними керуючими обов'язкових відомостей (інформації), передбачених Порядком подання арбітражними керуючими (розпорядниками майна, керуючими санацією, ліквідаторами) обов'язкових відомостей (інформації), затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 18.01.2013 № 130/5 (із змінами) (далі форми обов'язкових відомостей).

До відновлення роботи Єдиного реєстру підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство, та Єдиного реєстру арбітражних керуючих України подання арбітражними керуючими форм обов'язкових відомостей тимчасово не здійснюється.

Розглянемо детальніше запропоновані індикатори.

Коефіцієнт повернення коштів. Цей показник розраховується як співвідношення суми задоволених вимог кредиторів до суми визнаних господарським судом за результатами застосування процедур банкрутства і закриття провадження, у відсотках. Розрахунок коефіцієнта здійснюється на підставі подання арбітражними керуючими обов'язкових відомостей — повідомлення про розмір вимог кредиторів і стан розрахунку з ними, а саме Форми № 4, яку арбітражний керуючий подає протягом 10 днів з дати винесення ухвали про закриття провадження у справі про банкрутство. Для підрахунку беруться до уваги відомості

щодо справ, які були закриті у поточному році, і реєстрів вимог кредиторів за цими справами станом на дату закриття провадження. Вибір даних пояснюється тим, що останній (крайній) реєстр відображає кінцевий стан розрахунків боржника з кредиторами та рівень задоволення їхніх вимог.

Сума значення поля 8 Форми № 4 (сума задоволених вимог кредиторів у процедурі розпорядження майном) та значення поля 9 Форми № 4 (сума задоволених вимог кредиторів у процедурі санації) ділиться на значення поля 7 Форми № 4 (усього на дату подання форми), у разі закриття провадження у справі за результатами виконання плану санації у процедурі санація боржника та множить на 100 %.

Сума значення поля 8 Форми № 4 (сума задоволених вимог кредиторів у процедурі розпорядження майном) та значення поля 11 Форми № 4 (сума задоволених вимог кредиторів у процедурі ліквідації) ділиться на значення поля 7 Форми № 4 (усього на дату подання форми), у разі закриття провадження у справі за результатами затвердження звіту ліквідатора, ліквідаційного балансу та припинення боржника у зв'язку із його банкрутством у процедурі ліквідація банкрута та множить на 100 %.

Час розгляду (у роках). Цей показник передбачає необхідність розрахунку строку розгляду справ про банкрутство (неплатоспроможність) окремо по кожній судовій процедурі, в якій боржник перебуває станом на останній день календарного року, або якщо справу закрито чи було здійснено перехід до іншої процедури, то станом на дату закриття чи переходу.

Розрахунок показника здійснюється на підставі подання арбітражними керуючими обов'язкових відомостей (інформації) про стан провадження у справі про банкрутство, зокрема Форми № 2 «Повідомлення про стан провадження у справі про банкрутство юридичної особи-боржника», яку арбітражні керуючі подають щомісяця до 10 числа місяця, наступного за звітним та протягом 10 днів з дати винесення ухвали про закриття провадження у справі, та Форми № 6 «Повідомлення про закриття провадження у справі про банкрутство», яку арбітражні керуючі подають протягом 10 днів з дати винесення ухвали про закриття провадження у справі.

У результаті отримуємо час у роках перебування кожного боржника в кожній процедурі

та визначаємо середній час тривалості кожної процедури, у якій перебував боржник. Під час застосування такого підходу, за наявності середнього часу кожної процедури, можна зробити певні висновки, яку саме процедуру потрібно додатково врегульовувати на законодавчому рівні, адже тривалість судових проваджень — це системна проблема права в Україні, що неодноразово констатована в рішеннях Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ).

Показник визначається:

1) для розрахунку тривалості застосування процедури розпорядження майном:

- з дати, зазначеної в полі 11 Форми № 2 (дата винесення ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство), до дати зазначеної в полі 18 Форми № 2 (дата винесення ухвали про проведення санації боржника), у разі здійснення переходу у підсумковому засіданні у процедурі розпорядження майном боржника до наступної процедури санація боржника;

- з дати, зазначеної в полі 26 Форми № 2 (дата винесення постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури), у разі здійснення переходу у підсумковому засіданні у процедурі розпорядження майном боржника до наступної процедури ліквідація банкрута;

- з дати, зазначеної в полі 8 Форми № 6 (дата винесення ухвали про закриття провадження), у разі закриття провадження у справі у підсумковому засіданні у процедурі розпорядження майном боржника;

2) для розрахунку тривалості застосування процедури санація боржника:

- з дати, зазначеної в полі 18 Форми № 2 (дата винесення ухвали про проведення санації боржника), до дати, зазначеної в полі 24 Форми № 2 (дата винесення ухвали про затвердження звіту керуючого санацією), у разі закриття провадження у справі за результатами виконання плану санації у процедурі санація боржника;

3) для розрахунку тривалості застосування процедури ліквідація банкрута:

- з дати, зазначеної в полі 26 Форми № 2 (дата винесення постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури), до дати, зазначеної в полі 27 Форми № 2 (дата затвердження господарським судом звіту ліквідатора), у разі закриття провадження у справі за результатами затвердження звіту

ліквідатора, ліквідаційного балансу та припинення боржника у зв'язку із його банкрутством у процедурі ліквідація банкрута.

Індекс відновлення платоспроможності розраховується як співвідношення кількості справ, в яких відновлено платоспроможність, до загальної кількості справ боржників, у відсотках за рік.

$$\text{ІВП} = \frac{\text{КСВП}}{\text{ЗКСБ}} \times 100 \%,$$

де ІВП = 100 %, де ІВП — індекс відновлення платоспроможності;

КСВП — кількість справ, у яких відновлено платоспроможність (із закриттям справи про банкрутство), за рік;

ЗКСБ — загальна кількість справ боржників за рік.

Виокремлення кількості відновлень платоспроможності боржників як показника результативності права неплатоспроможності обумовлено висновкам науковців і Директивою ЄС [24]. І.В. Минчинська з цього приводу зазначає, що про-дебіторська модель направлена на відновлення бізнесу і є пріоритетною для державного регулювання цієї сфери, зважаючи на важливість збереження підприємства як цілісної бізнес-одиниці у судових процедурах неплатоспроможності в умовах постіндустріального економічного розвитку та кризового стану економіки України [10, с. 216]. Подібні висновки зроблено і польськими дослідниками [11, 12]. Метою імплементації Директиви ЄС у національне законодавче поле є впровадження «концепції легкого старту» для мікро-, малого та середнього бізнесу [11, 12]. На наш погляд, ефективність законодавства про банкрутство (неплатоспроможність) визначається не стільки обраною моделлю неплатоспроможності, як кінцевим результатом правового регулювання — впливом законодавства і судової практики на суспільство, бізнес і економіку держави.

Для цілей визначення цього розрахунку відновленням платоспроможності боржника, який перебуває у судових процедурах, є закриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) боржника з підстав задоволення вимог кредиторів відповідно із затвердженим планом санації або погашенням вимог кредиторів згідно з реєстром вимог

кредиторів. Відновлення платоспроможності і закриття провадження у справі здійснюється переважно на стадії санації боржника. Перехід зі стадії розпорядження до стадії санації відбувається на підставі ст. 49 КУзПБ (закінчення процедури розпорядження майном), можливість переходу зі стадії ліквідації до стадії санації передбачена ч. 2 ст. 58 КУзПБ. Відповідно до пп. 5 ч. 1 ст. 90 КУзПБ господарський суд закриває провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) у разі відновлення платоспроможності боржника або погашення всіх вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів. Оскільки статистичні показники процедури санації є узагальнювальними, для цілей розрахунку індикатора відновлення платоспроможності доцільно врахувати дані статистичної звітності арбітражних керуючих, Форма № 6 «Повідомлення про закриття провадження у справі про банкрутство», поле 9: Відновлено платоспроможність боржника шляхом виконання усіх зобов'язань перед кредиторами (див. наказ Міністерства юстиції України від 18.01.2013 № 130/5 «Про порядок подання арбітражними керуючими (розпорядниками майна, керуючими санацією, ліквідаторами) обов'язкових відомостей (інформації)», далі Наказ).

Слід зауважити, що перехід з процедури санації в ліквідацію відбувається в поодиноких випадках, тому такі дані вважаємо статистично малозначними і в розрахунку не враховуємо. З тих же міркувань досудова санація не включена до розрахунку, тож пропонується її оцінювати за окремими показниками. З підстав методологічної коректності розрахунок відновлення платоспроможності корпоративного бізнесу за Законом України від 14.06.2016 № 1414-VIII «Про фінансову реструктуризацію» пропонуємо оцінювати також окремо.

Порівнюючи показники відновлення платоспроможності України і США, доречно пригадати тренінг для суддів України у справах про банкрутство, який проводили американські колеги за організаційної підтримки *CLDP* і Національної школи суддів України. Більшу частину презентації американські колеги присвятили аналізу бізнес-плану боржника з відновлення його платоспроможності як процедури банкрутства в США. У зв'язку з чим в українських суддів виникло логічне питання щодо об'єктивності і диспозитивності судового

процесу за такого підходу до правосуддя у справах про банкрутство. Американські судді заперечили наявність порушення, оскільки метою судових процедур неплатоспроможності (банкрутства) є відновлення фінансового стану боржника, і американське правосуддя сприяє кінцевій меті судового процесу. Цей приклад ілюструє відмінність регулювання права неплатоспроможності між українською й американською правовими системами і, як наслідок, відмінність показника відновлення платоспроможності у судових процедурах: 15 % в Україні проти 30 % у США [25].

Індекс динаміки кількості справ про банкрутство (неплатоспроможність) — це співвідношення відкритих проваджень до закритих за календарний рік, у відсотках, тобто співвідношення кількості ухвал суду про відкриття провадження у справі до кількості ухвал суду про закриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність).

$$\text{ІДКСБ} = \frac{\text{КВСП}}{\text{КЗСП}} \times 100 \%,$$

де ІДКСБ — індекс динаміки кількості справ про банкрутство (неплатоспроможність);

КВСП — кількість відкритих судових проваджень за календарний рік;

КЗСП — кількість закритих судових проваджень за календарний рік.

Даними для відкриття провадження у справі є сукупність значень статистичної звітності арбітражного керуючого Форми № 2 «Повідомлення про стан провадження у справі про банкрутство юридичної особи-боржника», рядок 11 — дата винесення ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство. Даними про закриття провадження у справі є сукупність значень статистичної звітності арбітражного керуючого Форми № 6 «Повідомлення про стан провадження у справі про банкрутство юридичної особи-боржника», рядок 8 — дата винесення ухвали про закриття провадження (див. Наказ).

Цей показник у подальшому разом з іншими індикаторами надасть можливість оцінити залежність зростання / падіння кількості поданих заяв про неплатоспроможність до суду: від сприятливого законодавства про неплатоспроможність, що сприяє позбавленню боргів, або від економічних факторів. Враховуючи

гіпотезу американських дослідників, кількість поданих заяв про неплатоспроможність до суду залежить здебільшого від економічних факторів [26, с. 10]. Співвідношення такої залежності, як і перевірка гіпотези загалом, потребує емпіричних даних.

Коефіцієнт бізнес-клімату — співвідношення ліквідованих у процедурах банкрутства (неплатоспроможності) і самоліквідованих до кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання протягом року.

Інформація про зареєстровані суб'єкти господарювання формується за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань відповідно до Закону України від 15.05.2003 № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань». Інформація щодо ліквідованих у процедурах банкрутства неспроможних суб'єктів формується за даними Єдиного реєстру підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство відповідно до п. 1.2 та 1.9 наказу Міністерства юстиції України від 15.09.2011 № 3018/5 «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство», які перебували у судових процедурах неплатоспроможності (банкрутства), а щодо кількості самоліквідованих — за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань.

$$K_{\text{БК}} = \frac{\text{ЗСГ}}{\text{ЛСГ}},$$

де $K_{\text{БК}}$ — коефіцієнт бізнес-клімату;

ЗСГ — кількість суб'єктів господарювання, зареєстрованих протягом звітного року;

ЛСГ — кількість суб'єктів господарювання, ліквідованих у судових процедурах і самоліквідованих протягом звітного року.

Однак методика розрахунку цього індикатора лише частково відображатиме реальну ситуацію, оскільки показник самоліквідованих, за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань (ЄДРЮФО), не враховує покинутих або так званих «сплячих» суб'єктів господарювання. Подібна проблема щодо актуальності даних в реєстрах характерна

також і для країн ЄС, про що детальніше можна дізнатись у Рішенні ЄСПЛ «Лекіч проти Словенії» [27].

Індекс політики неплатоспроможності щодо мікро-, малого- та середнього підприємства (ММСП).

Індекс політики у сфері ММСП, за даними *OECD*, охоплює 12 показників [26, с. 6]: інституційна та законодавча база; умови діяльності; неплатоспроможність та другий шанс; навчання підприємництва / підприємництво серед жінок; навички ММСП; доступ до фінансування; державні закупівлі; стандарти і технічні норми; інтернаціоналізація; послуги з розвитку бізнесу; політика у сфері інноваційної діяльності; еколого-орієнтована економіка.

Проте наведені показники індексу ММСП не охоплюють їхню кількість у динаміці. Кількість ММСП, на нашу думку, є результативним показником і підсумком усіх інших.

Цей індекс розраховується як співвідношення кількості судових проваджень у справах про неплатоспроможність щодо ММСП до загальної кількості проваджень, у відсотках.

Критерії розмежування ММСП від великого бізнесу відповідно до ч. 3 ст. 55 Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV є: фізичні особи — підприємці і юридичні особи — суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Такі критерії визначення ММСП узгоджуються з визначенням ЄС [26, с. 10].

Треба зауважити, що дискусійним є питання віднесення середнього бізнесу до великого чи малого. Адже за показниками кількості працівників, річного доходу тощо середній бізнес тяжіє до великого, у зв'язку з чим, для цілей регулювання неплатоспроможності, відкритою для обговорення залишається пропозиція щодо віднесення середнього бізнесу до великого, зокрема щодо надання спрощених умов і пільг.

На основі визначеного критерію розмежування кількість ММСП визначається за даними статистичної звітності арбітражного ке-

руючого: 1) Форми № 5.2 «Повідомлення про фінансові результати (Повідомлення про сукупний дохід)», код рядка 2000 (чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і 2) Форми № 2 «Повідомлення про стан провадження у справі про банкрутство юридичної особи — боржника», рядок 9 — загальна кількість працівників боржника на дату відкриття провадження у справі (див. Наказ).

Для спрощення визначення критерію ММСП у контексті вимог Єврокомісії про розвиток політики щодо ММСП [28, глава 20] пропонується внести до Форми № 2 «Повідомлення про стан провадження у справі про банкрутство юридичної особи-боржника» рядок щодо віднесення боржника до ММСП (так / ні).

Отже, індекс ММСП ($ІПН_{ММСП}$) пропонується розрахувати за такою формулою:

$$ІПН_{ММСП} = \frac{Д\text{ЄДРБ} + Д\text{ЄДРЮФО}}{СІ\text{АК ММСП}} \times 100 \%,$$

де Д ЄДРБ — загальна кількість проваджень у справах про банкрутство (неплатоспроможність) за даними з Єдиного реєстру підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), за рік;

Д ЄДРЮФО — дані про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи — підприємця за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, відповідно до ч. 1 ст. 137 КУЗПБ (Особливості розгляду справ про неплатоспроможність фізичних осіб — підприємців), за рік;

СІ АК ММСП — статистична інформація арбітражного керуючого щодо ММСП.

Моніторинг цього показника на основі статистичних даних до 21.10.2019 (про-дебіторська модель неплатоспроможності) і після (про-кредиторська модель неплатоспроможності) надасть інформацію щодо підтвердження чи спростування гіпотези: про-дебіторська модель релевантна для ММСП, про-кредиторська для великого бізнесу (ВБ). Слід відзначити, що ВВП України майже порівну наповнюють ММСП і ВБ. Якщо результати такого дослідження засвідчать вищу ліквідацію ММСП у відсотковому значенні проти ВБ, це означатиме, що КУЗПБ непропорційно регулює ВБ і ММСП. Убачається, що цей індекс дасть змогу оцінювати

економічну політику щодо ММСП — рушійну сили економіки в частині відновлення платоспроможності і так званий другий шанс.

Індекс передбачуваності правозастосування.

Для розрахунку цього показника доцільно запропонувати два методологічні підходи: 1) співвідношення кількості задоволених процесуальних документів (повністю або частково) до їх загальної кількості, розглянутих Верховним Судом у справах про банкрутство (неплатоспроможність) відповідно до статистичної інформації, розміщеної на сайті Верховного Суду, у відсотках; 2) співвідношення скасованих судових рішень судів першої та/або апеляційної інстанцій до загальної кількості справ про банкрутство (неплатоспроможність), що перебували на розгляді Верховного Суду, у відсотках.

Розглянемо детальніше обґрунтування методології кожного з цих підходів.

1. Співвідношення кількості задоволених процесуальних документів (повністю або частково) до їх загальної кількості, розглянутих Верховним Судом у справах про банкрутство (неплатоспроможність) відповідно до статистичної інформації, розміщеної на сайті Верховного Суду, у відсотках.

У Рішенні Великої Палати Конституційного Суду України зазначено, що у контексті ст. 8 Конституції України юридична визначеність забезпечує адаптацію суб'єкта правозастосування до нормативних умов правової дійсності та його впевненість у своєму правовому становищі, а також захист від свавільного втручання з боку держави у сферу його прав. Юридичну визначеність необхідно розуміти через такі її складові: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права; право особи у своїх діях розраховувати на розумну та передбачувану стабільність чинного законодавства та можливість передбачати наслідки застосування норм права (легітимні очікування). Отже, юридична визначеність передбачає, що законодавець повинен прагнути чіткості і зрозумілості у викладенні норм права. Кожна особа залежно від обставин повинна мати можливість орієнтуватись у тому, яка саме норма права застосовується у певному випадку, та мати чітке розуміння щодо настання конкретних юридичних наслідків у відповідних правовідносинах з огляду на розумну та передбачувану стабільність норм права (абз. 4—6 пп. 3.2 п. 3) [29].

У рішенні Конституційного Суду України від 27.02.2018 № 1-р/2018 принцип правової визначеності розглядається як вимога до законодавця щодо чіткості, зрозумілості, однозначності правових норм, їх передбачуваності (прогнозованості) для забезпечення стабільного правового становища людини [30].

У справі «Стіл та інші проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ вказав, що Конвенція вимагає, щоб усе право, чи то писане, чи неписане, було достатньо чітким, щоб дозволити громадянину, якщо виникне потреба з належною порадою, передбачати певною мірою за певних обставин наслідки, які може спричинити певна дія [15, п. 54]. Схожі висновки наведено і у п. 44 доповіді «Верховенство права», схваленої Європейською Комісією «За демократію через право» [31].

Отже, передбачуваність закону є елементом верховенства права і характеристикою якості закону. За своїм змістом цей показник охоплює і закон, і правосуддя, що найбільше відповідає інтересам кінцевого споживача закону — суспільства і бізнесу, оскільки є узагальнювальним показником, кінцевим результатом державної політики з регулювання права неплатоспроможності.

Для розрахунку цього індикатора використовується статистична звітність Верховного Суду за 2018—2022 рр., розміщена на сайті, форма ІВС, сторінка 6 [32]:

$$K_{\text{передбач}} = \frac{N_{\text{НР}} + N_{\text{ПР}} + N_{\text{УНР}}}{N_{\text{ЗКС}}} \times 100 \%,$$

де $K_{\text{передбач}}$ — коефіцієнт передбачуваності правосуддя;

$N_{\text{НР}}$ — кількість судових рішень з направленням на новий розгляд (ряд. 13);

$N_{\text{ПР}}$ — кількість судових рішень з направленням для продовження розгляду (ряд. 14);

$N_{\text{УНР}}$ — кількість судових рішень з ухваленням нового рішення (ряд. 15);

$N_{\text{ЗКС}}$ — кількість задоволених касаційних скарг та скасованих судових рішень (ряд. 11).

2. Співвідношення скасованих судових рішень судів першої та/або апеляційної інстанцій до загальної кількості справ про банкрутство (неплатоспроможність), що перебували на розгляді Верховного Суду, у відсотках.

Важлива складова якості правового регулювання з питань вирішення неплатоспро-

можності — це єдність правозастосування. Відповідно до ч. 1 ст. 36 Закону України від 02.06.2016 № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість і єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом. Не дивлячись на наявність означеної мети правосуддя, відношення суддів, науковців і експертів щодо можливості досягнення цієї мети залишається невизначеним: від пропозицій щодо необхідності впровадження у процесуальних законах такої підстави касаційного оскарження, як порушення єдності судової практики до оцінки такої мети як утопії та неможливості її досягнення [33—35]. Аналітичне узагальнення оглядів судів першої й апеляційної інстанцій, за результатами аналізу рішень Верховного Суду про скасування рішень судів першої й апеляційної інстанції, дає можливість зробити висновок, що типовою помилкою судів, на яку звертає увагу Верховний Суд, є неправильне застосування або порушення норм матеріального та процесуального права: неправильне тлумачення закону, або застосування закону, який не підлягає застосуванню, або незастосування закону, який підлягав застосуванню (ст. 311 Господарського процесуального кодексу України від 06.11.1991 № 1798-XII; далі ГПК). Утім, правильного застосування права до факту як легалізованого стандарту не існує, відповідно єдність судової практики залишається невимірюваною, а правозастосування непередбачуваним.

Відповідно частота скасування Верховним Судом рішень судів першої й апеляційної інстанцій у справах про банкрутство (неплатоспроможність) з підстав ст. 310—312 ГПК України характеризуватиме передбачуваність правозастосування.

Отриманий результат цього індикатора за будь-якого підходу пропонується оцінити через кореляцію, де значення від 0—25 % відповідно до теорії статистики не має значення, 25—50 % — незадовільна передбачуваність, 50—75 % — задовільна, 75—100 % — добра передбачуваність правозастосування.

Передбачуваність права іманентно пов'язана з політикою права, де роль правотлумачення касаційного суду у забезпеченні передбачуваності правозастосування розглядається під кутом повноважень органу судової влади.

Варто погодитися з думкою деяких авторів, що вплив судової влади суттєво зростає, коли вона обирає інтерпретацією права вибір між різними рішеннями, які призводять до наслідків, що спричиняють єдність між гілками влади у досягненні економічних, соціальних і політичних цілей [36; 37, с. 679].

Висновки. Право неплатоспроможності є важливою частиною національного законодавства, яке постійно вдосконалюється, зокрема засобами кодифікації, змінюються підходи (прокредиторська, помірно продебіторська — роки, закони, знову прокредиторська). Такі різкі зміни напрямів правового регулювання не призвели до значного підвищення економічної ефективності права неплатоспроможності. Методологічно важливо визначити об'єктивні показники такої ефективності, що допоможе проводити моніторинг економічної ефективності, ефективності правових норм, їх корекції. Проведене дослідження дало змогу запропонувати такі елементи визначення економічної ефективності права неплатоспроможності України: коефіцієнт повернення коштів; час розгляду; індекс відновлення платоспроможності; індекс динаміки кількості справ про банкрутство (неплатоспроможність); індекс бізнес-клімату; індекс політики неплатоспроможності щодо ММСП; індекс передбачуваності правозастосування.

Узагальнення національних і міжнародних джерел інформації допомогло сформулювати сім показників визначення економічної ефективності права неплатоспроможності. Запропонований методологічний підхід уможливив системно оцінити правове регулювання у цій сфері як з огляду оцінки діяльності законодавчої, виконавчої і судової влади, так і з огляду на можливість оцінити кінцевий результат державної політики.

Однак питання повноти всіх можливих індикаторів ефективності права неплатоспроможності, їх достатності і балансу між ними може бути предметом окремого дослідження.

Варто також відзначити, що закріплення на законодавчому рівні запропонованої системи показників ефективності права неплатоспроможності надасть офіційне джерело інформації для оцінки впливу таких факторів: пандемія, військовий чи надзвичайний стан.

На наш погляд, оцінка ефективності правового регулювання в економічній площині (у числовому вираженні) суттєво доповнює і зба-

лансовує традиційну експертну оцінку ефективності. Запропонований методологічний підхід може бути перенесений на розробку ме-

тодик секторального моніторингу (галузь права плюс сектор економіки) та доповнить методологію правового моніторингу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бірюков О.М. Конкурсне право. Київ: Алерта, 2020. 202 с.
2. Жуков С.В. Роль, переваги, суть процедур банкрутства: новітні тенденції та актуальна практика ВС. *Офіційний сайт Верховного Суду*. 07.03.2020. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1392160/> (дата звернення: 07.09.2023).
3. Познер Р.А. Рубежи теорії права. Пер. с англ. І.В. Кушнаревой; под ред. М.И. Одинцовой; Нац. дослід. ун-т «Высшая школа экономики». Москва: Изд. дом Высшей школы экономики, 2017. 480 с.
4. Джуль В.В. Методологічні питання дослідження господарського права. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 1. С. 154–168.
5. Воловик О.А. Погляд на право і розвиток економіко-правового дискурсу. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 272 с.
6. Палагін О.В., Кураєв О.М. Міждисциплінарні дослідження: оптимізація системно-інформаційної підтримки. *Вісн. НАН України*. 2009. № 3. С. 14–25.
7. Петрук О.М., Виговська Н.Г. Обґрунтування синергетичного підходу у дослідженні фінансового контролю. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/obgruntuvannya-sinergetichnogoridhodu-u-doslidzhenni-finansovogo-kontrolyu.html> (дата звернення: 07.09.2023).
8. Чурікова К.В., Кіссе А.І. Логіка та методологія міждисциплінарного синтезу. *Наукове пізнання: методологія та технологія. Філософія*. 2016. Вип. 2. С. 134–140.
9. Пацурія Н.Б. Онтологічні засади економічного аналізу права як напрямку розвитку господарсько-правової науки в контексті євроінтеграційних процесів. *Координата*. 03.02.2020. URL: <https://coordinata.com.ua/ontologicni-zasadi-ekonomichnogo-analizu-prava-ak-napramu-rozvitku-gospodarsko-pravovoi-nauki-v-konteksti-evrointegracijnih-procesiv> (дата звернення: 07.09.2023).
10. Минчинська І.В. Запобігання банкрутству підприємств в системі державного антикризового регулювання: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь, 2021. 363 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gFyceEikw8TgASBGdwbKtCO2nMj5ZxhP/view> (дата звернення: 07.09.2023).
11. Staszkievicz P., Morawska S. The efficiency of bankruptcy law: evidence of creditor protection in Poland. *European Journal of Law and Economics*. 2019. Vol. 48. P. 365–383. <https://doi.org/10.1007/s10657-019-09629-2>
12. Banasik P., Godlewska M., Kędzierski P., Morawska S. & Turek J. The pro-debtor and pro-creditor models — comparison of the effectiveness of bankruptcy law. *Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie*. 2022. Vol. 66. Iss. 4. P. 17–37. <https://doi.org/10.33119/KNoP.2022.66.4.2>
13. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації реєстр. № 10143 від 12.10.2023. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=76978 (дата звернення: 07.09.2023).
14. Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції України. Огляд розробок у законодавстві ЄС, правовому аналізі та адаптації законодавства ЄС в Україні. *Урядовий портал EU-UA*. Червень 2019. № 36. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/eu_law_and_legal_approximation_developments_review_for_ukraine_no_36.pdf (дата звернення: 07.09.2023).
15. Рішення Європейського суду з прав людини від 23.09.1998 у справі «Стіл та інші проти Сполученого Королівства» (Case of Steel and others v. the United Kingdom). *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_106#Text (дата звернення: 07.09.2023).
16. McGowan M. A., Andrews D. Organisation for Economic Co-operation and Development. Insolvency regimes and productivity growth: a framework for analysis economics department working papers No. 1309. Organisation for Economic Co-operation and Development, 2016. 46 p. URL: <https://www.oecd.org/economy/growth/insolvency-regimes-and-productivity-growth-a-framework-for-analysis.pdf> (дата звернення: 04.10.2023).
17. Міністерство юстиції України. Удосконалення українського законодавства про банкрутство обговорили з німецькими експертами. *Міністерство юстиції України*. 09.03.2023. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/udoskonalennya-ukrainskogo-zakonodavstva-pro-bankrutstvo-obgovorili-z-nimetskimi-ekspertami> (дата звернення: 09.08.2023).
18. Warren E. The Bankruptcy Crisis. *Indiana Law Journal*. 1998. Vol. 73. Iss. 4. Article 1. URL: <https://www.repository.law.indiana.edu/ilj/vol73/iss4/1> (дата звернення: 12.08.2023).
19. The OECD Insolvency indicator. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/economy/growth/oecd-insolvency-indicator.htm> (дата звернення: 12.08.2023).

20. Онищук І.І. Моніторингові індикатори ефективності законодавчих актів. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 73—77. <https://doi.org/10.33.66.3/2524-017X-2019-10-73-77>
21. Мультимедійний навчальний посібник правозастосування. Тема 2. Стадії застосування норм права. Вимоги щодо правильного застосування норм права. *Національна академія внутрішніх справ. Кафедра теорії держави та права*. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/enforcement/info/lec2.html> (дата звернення: 10.09.2023).
22. Morawska S., Łukowski M., Gemra K., Rogowski W., Banasik P. & Prusak B. Financial Markets and Bankruptcy Systems: Is there a Relationship? *European Research Studies Journal*. 2021. Vol. XXIV. Iss. 1, 2021. P. 735—747.
23. Досягти ефективного врегулювання суспільних відносин. *Голос України*. 21.07.2020. URL: <http://www.golos.com.ua/article/333488> (дата звернення: 10.09.2023).
24. Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_2019.172.01.0018.01.ENG&toc=OJ:L:2019:172:TOC (дата звернення: 10.09.2023).
25. Програма розвитку комерційного права (CLDP). Семінар з розгляду справ про неплатоспроможність. *Центральний апеляційний господарський суд*. 19.11.2019. URL: <https://cag.court.gov.ua/sud4876/pres-centr/news/827837/> (дата звернення: 10.09.2023).
26. Індекс політики у сфері МСП. Країни Східного партнерства 2020. Оцінка стану реалізації Акту про малий бізнес для Європи. Україна: Акт про малий бізнес, країний профіль. OECD et al., 2020. 58 p. URL: <https://www.oecd.org/global-relations/SMEPI-EaP-2020-Ukraine.pdf> (дата звернення: 10.09.2023).
27. Постанова Європейського суду з прав людини від 11.12.2018 у справі «Лекіч проти Словенії» (скарга № 36480/07). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECCHR&id=001-198762&filename=CASE%20OF%20LEKI%C4%86%20v.%20SLOVENIA%20-%20\[Russian%20translation\]%20by%20Development%20of%20Legal%20Systems%20Publ.%20Co.pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECCHR&id=001-198762&filename=CASE%20OF%20LEKI%C4%86%20v.%20SLOVENIA%20-%20[Russian%20translation]%20by%20Development%20of%20Legal%20Systems%20Publ.%20Co.pdf) (дата звернення: 10.09.2023).
28. Аналітичний звіт до повідомлення Комісії для Європейського парламенту, Європейської Ради. Висновок Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі. *Урядовий портал*. 01.02.2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/analitychnyy-zvit-yevropeyskoyi-komisiyi-pro-riven-nablyzhennya-zakonodavstva-ukrayiny-do> (дата звернення: 10.09.2023).
29. Рішення Великої Палати Конституційного Суду України від 23.01.2020 № 1-р/2020 у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень розділу I, пункту 2 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-20#Text> (дата звернення: 10.09.2023).
30. Рішення Конституційного Суду України від 27.02.2018 № 1-р/2018 у справі за конституційними поданнями 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців тринадцятого, чотирнадцятого пункту 32 розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу першого підпункту 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України (справа про оподаткування пенсій і щомісячного довічного грошового утримання). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-18#Text> (дата звернення: 10.09.2023).
31. Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія). Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25—26 березня 2011 р.). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf (дата звернення: 10.09.2023).
32. Статистична звітність за 2018—2022, форма ІВС. *Верховний Суд*. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/rokazniki-diyalnosti/sud_statistika/ (дата звернення: 10.09.2023).
33. Романюк Я.М. Забезпечення єдності судової практики верховним судом України: реформа потребує продовження. *Юридична практика*. 15.03.2013. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/6d8ae15d52eb146dc2257b71003f884b/\\$FILE/5-9_str.pdf](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/6d8ae15d52eb146dc2257b71003f884b/$FILE/5-9_str.pdf) (дата звернення: 10.09.2023).
34. Михалков Т. Його Гнучкість Закон. *Закон і Бізнес*. 21.01.2023. URL: <https://zib.com.ua/ua/154562.html> (дата звернення: 10.09.2023).
35. Сидоренко Д. Єдність судової практики = єдність практиків. *Юридична газета*. 18.06.2019. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/ednist-sudovoyi-praktiki--ednist-praktikov.html> (дата звернення: 10.09.2023).
36. Воловик О.А. Економічний аналіз права: чим корисні уроки Німеччини. *Європейські перспективи*. 2013. № 7. С. 124—128.
37. Познер Р. А. Економічний аналіз права. Київ: Акта, 2003. 862 с.

Надійшла 01.11.2023

REFERENCES

1. Biriukov O.M. Konkursne pravo. Kyiv: Alerta, 2020. 202 p. [in Ukrainian].
2. Zhukov S.V. Rol, perevahy, sut protsedur bankrutstva: novitni tendentsii ta aktualna praktyka VS. *Ofitsiyni sait Verkhovnoho Sudu*. 07.03.2020. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1392160/> [in Ukrainian].
3. Pozner R. A. Rubezhi teorii prava. Per. s angl. I.V. Kushnarevoj; pod red. M.I. Odincovoj; Nac. issled. un-t "Vysshaja shkola jekonomiki". Moscow: Izd. dom Vysshej shkoly jekonomiki, 2017. 480 p. [in Russian].
4. Dzhun V.V. Metodolohichni pytannia doslidzhennia hospodarskoho prava. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2010. No. 1. P. 154-168 [in Ukrainian].
5. Volovyk O.A. Pohliad na pravo i rozvytok ekonomiko-pravovoho dyskursu: monohrafiia. Kyiv: Yurinkom Inter, 2014. 272 p. [in Ukrainian].
6. Palahin O.V., Kuraiev O.M. Mizhdystsyplinarni doslidzhennia: optymizatsiia systemno-informatsiinoi pidtrymky. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. 2009. No. 3. P. 14-25 [in Ukrainian].
7. Petruk O.M., Vyhovska N.H. Obgruntuvannia synerhetychnoho pidkhodu u doslidzhenni finansovoho kontroliu. *Oblik i finansy APK: osvittii portal*. URL: <https://magazine.faa.org.ua/obgruntuvannya-sinergetichnogo-pidhodu-u-doslidzhenni-finansovogo-kontrolyu.html> [in Ukrainian].
8. Churikova K.V., Kisse A.I. Lohika ta metodolohiia mizhdystsyplinarnoho syntezy. *Naukove piznannia: metodolohiia ta tekhnolohiia*. *Filosofii*. 2016. Iss. 2. P. 134-140.
9. Patsuriia N.B. Ontolohichni zasady ekonomichnogo analizu prava yak napriamu rozvytku hospodarsko-pravovoi nauky v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv. *Koordinata*. 03.02.2020. URL: <https://koordinata.com.ua/ontologicni-zasadi-ekonomichnogo-analizu-prava-ak-napramu-rozvitku-gospodarsko-pravovoi-nauki-v-konteksti-evrointegracijnih-procesiv> [in Ukrainian].
10. Mynchynska I.V. Zapobihannia bankrutstvu pidpriemstv v systemi derzhavnogo antykrizovoho rehuliuвання: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.03. Un-t derzh. fisk. sluzhby Ukrainy. Irpin, 2021. 363 p. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gFyceEikw8TgASBGdwbKtCO2nMj5ZxhP/view> [in Ukrainian].
11. Staszkievicz P., Morawska S. The efficiency of bankruptcy law: evidence of creditor protection in Poland. *European Journal of Law and Economics*. 2019. Vol. 48. P. 365-383. <https://doi.org/10.1007/s10657-019-09629-2>
12. Banasik P., Godlewska M., Kędzierski P., Morawska S. & Turek J. The pro-debtor and pro-creditor models — comparison of the effectiveness of bankruptcy law. *Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie*. 2022. Vol. 66. Iss. 4. P. 17-37. <https://doi.org/10.33119/KNoP.2022.66.4.2>
13. Poiasniuvalna zapyska do projektu Zakonu pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy z protsedur bankrutstva ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo implementatsii Dyrektyvy Yevropeiskoho parlamentu ta Rady Yevropeiskoho Soiuzu 2019/1023 ta zaprovadzhennia protsedur preventyvnoi restrukturyzatsii reiestr. No. 10143 vid 12.10.2023. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiyni veb-portal*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=76978 [in Ukrainian].
14. Uriadovi ofis koordynatsii yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehratsii Ukrainy. Ohliad rozrobok u zakonodavstvi YeS, pravovomu analizi ta adaptatsii zakonodavstva YeS v Ukraini. *Uriadovi portal EU-UA*. Cherven 2019. No. 36. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/eu_law_and_legal_approximation_developments_review_for_ukraine_no_36.pdf [in Ukrainian].
15. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 23.09.1998 u spravi "Stil ta inshi proty Spoluchеноho Korolivstva" (Case of Steel and others v. the United Kingdom). *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_106#Text [in Ukrainian].
16. McGowan M. A., Andrews D. Organisation for Economic Co-operation and Development. Insolvency regimes and productivity growth: a framework for analysis economics department working papers No. 1309. Organisation for Economic Co-operation and Development, 2016. 46 p. URL: <https://www.oecd.org/economy/growth/insolvency-regimes-and-productivity-growth-a-framework-for-analysis.pdf>
17. Ministerstvo yustytisii Ukrainy. Udoskonalennia ukraïnskoho zakonodavstva pro bankrutstvo obhovoryly z nimetskymy ekspertamy. *Ministerstvo yustytisii Ukrainy*. 09.03.2023. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/udoskonalennya-ukraïnskogo-zakonodavstva-pro-bankrutstvo-obgovorili-z-nimetskimi-ekspertami> [in Ukrainian].
18. Warren E. The Bankruptcy Crisis. *Indiana Law Journal*. 1998. Vol. 73. Iss. 4. Article 1. URL: <https://www.repository.law.indiana.edu/ilj/vol73/iss4/1>
19. The OECD Insolvency indicator. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/economy/growth/oecd-insolvency-indicator.htm>
20. Onyshchuk I.I. Monitorynhovi indykatory efektyvnosti zakonodavchykh aktiv. *Almanakh prava*. 2019. Iss. 10. P. 73-77. <https://doi.org/10.33.66.3/2524-017Kh-2019-10-73-77> [in Ukrainian].
21. Multymediyni navchalnyi posibnyk pravozastosuvannia. Tema 2. Stadii zastosuvannia norm prava. Vymohy shchodo pravynoho zastosuvannia norm prava. *Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. Kafedra teorii derzhavy ta prava*. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/enforcement/info/lec2.html> [in Ukrainian].
22. Morawska S., Łukowski M., Gemra K., Rogowski W., Banasik P. & Prusak B. Financial Markets and Bankruptcy Systems: Is there a Relationship? *European Research Studies Journal*. 2021. Vol. XXIV. Iss. 1, 2021. P. 735-747.

23. Dosiahty efektyvnoho vrehuliuvannia suspilnykh vidnosyn. Holos Ukrainy. 21.07.2020. URL: <http://www.golos.com.ua/article/333488> [in Ukrainian].
24. Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2019.172.01.0018.01.ENG&toc=OJ:L:2019:172:TOC
25. Prohrama rozvytku komertsiiynoho prava (CLDP). Seminar z rozghliadu sprav pro neplatospromozhnist. *Tsentralnyi apeliatsiynyi hospodarskyi sud*. 19.11.2019. URL: <https://cag.court.gov.ua/sud4876/pres-centr/news/827837/> [in Ukrainian].
26. Indeks polityky u sferi MSP. Krainy Skhidnoho partnerstva 2020. Otsinka stanu realizatsii Aktu pro малыi biznes dlia Yevropy. Ukraina: Akt pro малыi biznes, krainnyi profil. OECD et al., 2020. 58 p. URL: <https://www.oecd.org/global-relations/SMEPI-EaP-2020-Ukraine.pdf> [in Ukrainian].
27. Postanova Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 11.12.2018 u spravi “Lekich proty Slovenii” (skarha № 36480/07). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-198762&filename=CASE%20OF%20LEKI%C4%86%20v.%20SLOVENIA%20-%20\[Russian%20translation\]%20by%20Development%20of%20Legal%20Systems%20Publ.%20Co.pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-198762&filename=CASE%20OF%20LEKI%C4%86%20v.%20SLOVENIA%20-%20[Russian%20translation]%20by%20Development%20of%20Legal%20Systems%20Publ.%20Co.pdf) [in Ukrainian].
28. Analitychnyi zvit do povidomlennia Komisii dlia Yevropeiskoho parlamentu, Yevropeiskoi Rady. Vysnovok Yevropeiskoi Komisii shchodo zaiavky Ukrainy na chlenstvo v Yevropeiskomu Soiuzi. *Uriadovyi portal*. 01.02.2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/analitychnyy-zvit-yevropeyskoyi-komisiyi-pro-riven-nablyzhennya-zakonodavstva-ukrayiny-do> [in Ukrainian].
29. Rishennia Velykoi Palaty Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 23.01.2020 No. 1-r/2020 u spravi za konstytutsiinym podanniam 49 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okremykh polozhen rozdil I, punktu 2 rozdil III “Prykintsevi polozhennia” Zakonu Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pensiiynoho zabezpechennia” vid 2 bereznia 2015 roku No. 213-VIII. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-20#Text> [in Ukrainian].
30. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 27.02.2018 No. 1-r/2018 u spravi za konstytutsiinym podanniam 48 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen abzatsiv tryndtsiatoho, chotyrnadtsiatoho punktu 32 rozdil I Zakonu Ukrainy “Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo podatkovoi reformy” ta Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhennia abzatsu pershoho pidpunktu 164.2.19 punktu 164.2 statii 164 Podatkovoho kodeksu Ukrainy (sprava pro opodatkuvannia pensii i shchomisiachnoho dovichnoho hroshovoho utrymannia). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-18#Text> [in Ukrainian].
31. Yevropeiska Komisiia “Za demokratiiu cherez parvo” (Venetsiiska Komisiia). Dopovid, skhvalena Venetsiiskoiu Komisiieiu na 86-mu plenarnomu zasidanni (Venetsiia, 25–26 bereznia 2011 r.). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf [in Ukrainian].
32. Statystychna zvitnist za 2018–2022, forma 1VS. *Verkhovnyi Sud*. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/sud_statistika/ [in Ukrainian].
33. Romaniuk Ya.M. Zabezpechennia yednosti sudovoi praktyky verkhovnym sudom Ukrainy: reforma potrebuie prodovzhennia. *Yurydychna praktyka*. 15.03.2013. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/6d8ae15d52eb146dc2257b71003f884b/\\$FILE/5-9_str.pdf](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/6d8ae15d52eb146dc2257b71003f884b/$FILE/5-9_str.pdf) [in Ukrainian].
34. Mykhalkov T. Yoho Hnuchkist Zakon. *Zakon i Biznes*. 21.01.2023. URL: <https://zib.com.ua/ua/154562.html> [in Ukrainian].
35. Sydorenko D. Yednist sudovoi praktyky = yednist praktykiv. *Yurydychna hazeta*. 18.06.2019. URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/ednist-sudovoyi-praktiki--ednist-praktikiv.html> [in Ukrainian].
36. Volovyk O.A. Ekonomichnyi analiz prava: chym korysni uroky Nimechchyny. *Yevropeiski perspektyvy*. 2013. No. 7. P. 124–128 [in Ukrainian].
37. Pozner R. A. Ekonomichnyi analiz prava. Kyiv: Akta, 2003. 862 p. [in Ukrainian].

Received 01.11.2023

O.O. Gavryliuk

State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine”, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6925-7793

V.A. Ustyenko

State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine”, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1094-422X

V.A. Filatov

Ministry of Justice of Ukraine, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0005-2566-7172

I.M. Parasii-Verhunenko

State Trade and Economics University, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6506-6965

V.M. Makhinchuk

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4360-0287

METHODOLOGICAL APPROACHES TO DETERMINING THE ECONOMIC EFFICIENCY OF INSOLVENCY LAW

Insolvency law is an essential part of the legal system in any country. It serves a dual function — restoring the solvency of debtors and removing inefficient economic entities from the market. The effectiveness of insolvency law has a direct impact on a country’s investment attractiveness and economic growth. This is why international economic organizations conduct assessments of national insolvency mechanisms using various approaches to define and evaluate effectiveness criteria. Despite the existence of an insolvency indicator developed by the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), the international Doing Business ranking by the World Bank became a catalyst for bankruptcy legislation reform in Ukraine in 2021. It is worth noting that each approach to evaluating the effectiveness of this area of law has its advantages and disadvantages in terms of accuracy and objectivity. The final assessments may be distorted due to biases of the compilers, which led to the cancellation of the Doing Business ranking in 2021. For Ukraine, the assessment of the effectiveness of insolvency legislation is crucial, given the importance of this institution in ensuring economic efficiency during both wartime and peacetime. It helps identify directions for improving legal regulation, including aligning Ukrainian legislation with European Union standards. This highlights the need to develop specific criteria for evaluating the practicality of legislative changes to enhance the efficiency when applied to all participants in the insolvency or bankruptcy proceedings. It should stimulate economic growth and harmonize Ukrainian legislation with European Union standards. This research analyzes various aspects of the effectiveness of insolvency legal mechanisms in Ukraine using the methodology of economic analysis of law, which has received insufficient attention in empirical studies and legislative work in Ukraine until now. The research findings will be a significant contribution to promoting effective regulation of debtor solvency restoration and preventing bankruptcy. They will also stimulate economic growth and harmonize Ukrainian legislation with European Union standards. Through the lens of interdisciplinary approaches to evaluating the effectiveness of insolvency law in Ukraine, the study proposes seven indicators for determining the economic efficiency of Ukrainian insolvency law: 1) Funds Recovery Ratio; 2) Case Processing Time; 3) Solvency Restoration Index; 4) Bankruptcy (Insolvency) Case Quantity Dynamics Index; 5) Business Climate Index; 6) Insolvency Policy Index for SMEs; 7) Legal Application Predictability Index. The proposed methodological approach allows for the assessment of the result of the formation and implementation of the state insolvency policy.

Keywords: bankruptcy, insolvency, incapacity, economic analysis of law, effectiveness of insolvency law.